

Nr 385

Av herr **Svenungsson m.fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till de teologiska fakulteterna.*

(Lika lydande med motion nr 312 i Första kammaren)

Under de senaste åren har statsmakterna åstadkommit en synnerligen aktningvärd upprustning av våra universitet och högskolor. För att den ständigt växande strömmen av studenter alltid skall få undervisning i lagom stora grupper ökas undervisningsresurserna vid de filosofiska fakulteterna automatiskt efter elevantalet (k. prop. 104/1958). Forskningen har fått förbättrade villkor genom att mindre kvalificerat arbete överflyttats från professorerna till assistent- och skrivbiträdespersonal (k. prop. 105/1959). Slutligen utföres ett målmedvetet arbete för att anpassa utbildningen efter arbetsmarknaden. Den tekniska, medicinska och naturvetenskapliga utbildningen utbyggs för att häva bristen, och med tanke på det befarade humanistöverskottet skapas nya utbildningsvägar för humanister (k. prop. 119/1960).

Mot denna bakgrund är det förvånande att upprustningen åsidosatts just för den humanistiska studieriktning, som motsvaras av en mycket markant efterfrågan på arbetsmarknaden och som haft den kanske kraftigaste ökningen av studentantalet. Vi avser de teologiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund.

Behovet av ökade resurser illustreras av efterföljande diagram över studentantalet vid de teologiska fakulteterna. Som utgångspunkt har valts år 1954, eftersom universitetskanslern vid förarbetet för den nya teologiska studieordningen av år 1955 beräknade, att den då befintliga lärarpersonalen efter förstärkning med en assistenttjänst (given 1960/61) lagom skulle motsvara det antal studenter som var aktuellt år 1954. Kanslern skrev då: »De teologiska fakulteternas lärarstab är avpassade efter hittillsvarande, mera blygsamma rekryteringsbehov. Det är uppenbart, att antalet lärare måste betydligt utökas, om utbildningsvolymen i en närmare eller fjärrare framtid ökas — kanske till den dubbla eller, med hänsyn till enhetsskolans behov, än mera.» (»Den teologiska utbildningen vid universiteten», förslag utarbetat inom kanslersämbetet år 1954, sid. 44.) Någon utökning av lärarbefattningarna med hänsyn till studenttillströmningen har emellertid ej skett.

Redan det ökade studentantalet motiverar alltså en kraftig förstärkning

av fakulteternas resurser, så att undervisningen här liksom vid de filosofiska fakulteterna kunde meddelas i grupper av rimlig storlek.

Härtill kommer det krav på upprustning, som *arbetsmarknaden* ställer. Personer med annan humanistisk utbildning måste räkna med brist på arbetstillfällen. Däremot finns det på arbetsmarknaden en mycket stor efterfrågan på personer med teologisk skolning.

Vid Kristendomsläraryrarnas förenings senaste årsmöte redovisade lektorn A. Parkman, Enköping, en inventering av kristendomsläraryrarnas behovet (avses bli publicerad våren 1961). Den grundade sig på statens offentliga utredningar och läraruppgifterna i läroverkens kataloger för höstterminen 1960. För att undervisningen i kristendomskunskap skall kunna meddelas av licentiater och filosofie magistrar med kompetens i ämnet i den utsträckning, som riksdagen beslutat, måste de teologiska fakulteterna enligt utredningen utbilda 786 lärare intill år 1967, om dessa skall fullgöra halva sin tjänstgöringsskyldighet i kristendomskunskap, och 517 om de fullgör 6/10 i detta ämne. Med en 70 %-ig examination (f. n. torde den ligga lägre) motsvaras detta av *en önskvärd inskrivning av genomsnittligt 185 å 190 resp. 120 å 125 kristendomslärarelever årligen*. Härtill kommer vidare utbildning av folkskollärare som måste meddelas antingen vid de teologiska fakulteterna eller vid kurser anordnade av skolöverstyrelsen.

Beträffande behovet av prästerlig arbetskraft finns en detaljerad utredning i Uppsala teologiska fakultets remissyttrande den 8 februari 1960 över 1955 års universitetsutrednings betänkande VI. Den utvisar att *efterfrågan på präster i egentlig prästtjänst motsvaras av en inskrivning av 240 å 250 studerande/år under den närmaste tioårsperioden*.

Härtill kommer att teologiskt skolade personer i stigande grad efterfrågas även för andra yrken. Som exempel kan nämnas *frikyrkopastorer och ungdomsledare*.

Arbetsmarknadens totala behov motsvaras alltså av *en inskrivning vid de teologiska fakulteterna av storleksordningen 400 studenter/år*. Inskrivningssiffrorna har de senaste åren varit 160, 227, 167 resp. 176. Lärarpersonalen är dimensionerad för 60 å 70 nyinskrivna per år.

Den uppenbara bristande överensstämmelsen mellan tillgång och efterfrågan på arbetsmarknaden bör enligt vår mening föranleda, att *antalet studieavbrott* minskas genom att fakulteterna ges skäligen undervisningsresurser.

Mot bakgrund av det hotande *humanistöverskottet* bör man vidare räkna med att bl. a. intresseorganisationerna kommer att stimulera humanister att skaffa sig kristendomsläraryrskompetens. De teologiska fakulteterna borde därför rustas att utbilda en ytterligare ökad ström av studenter.

Här påtalade förhållanden har tidigare uppmärksamats i riksdagen, nämligen genom (fyrparti-)motionerna I: 437 och II: 530 år 1959. Statsutskottet förutsatte i sitt utlåtande (STU 1959:126), att Kungl. Maj:t har

sin uppmärksamhet riktad på spørsmålet om en upprustning av de teologiska fakulteternas undervisnings- och forskningsresurser. Första kammaren följde utskottet. Andra kammaren ansåg i anslutning till en reservation att professorer och docenter inom de teologiska fakulteterna bör beredas samma möjligheter som inom de filosofiska fakulteterna till egen forskning och vägledning av yngre forskare. Den fann även starka skäl tala för att samma automatik blir tillämplig beträffande de teologiska fakulteterna som inom de filosofiska fakulteterna med avseende på undervisningsresursernas anpassning efter tillströmning av studenter. Sammanfattningsvis önskade den att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle an hålla att förslaget måtte föreläggas 1960 års riksdag om

a) forskarkarriärens lämpliga uppbyggnad inom de teologiska fakulteterna;

b) att de beslut, som 1958 års B-riksdag med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 104 fattat beträffande undervisningen inom de filosofiska fakulteternas ämnen, jämväl skall gälla för ämnena inom de teologiska fakulteterna.

Dessa i riksdagen framförda yrkanden föranledde Sveriges förenade studentkårer (SFS) att i en skrivelse till Konungen den 25 september 1959 framlägga förslag om forskarkarriären och undervisningsorganisationen vid de teologiska fakulteterna. Kungl. Maj:t har emellertid endast vidtagit de relativt obetydliga åtgärder, som nedan redovisas.

a. Forskarkarriären

I universitetsutredningens femte betänkande (SOU 1958: 32, sid. 62 f.) framhölls, att den högt kvalificerade och högavlönade forskarstaben bör förses med hjälpkrafter i forskningsarbetet och i institutionens skötsel: »Om samhället finner det motiverat att ha en vetenskapsgren företrädd genom en professur eller laboratur (motsvarande) — ordinarie eller personlig — måste det nämligen ligga i samhällets eget intresse att tillförsäkra innehavaren av denna befattning ett visst mått av högt kvalificerad biträdes hjälp i hans forskningsarbete. Därtill kommer rekryteringssynpunkten.» Som absolut minimum anges 500 »assistenttimmar» per professur för forskning och institutionsarbete. Ofta skulle med olika motiveringar — exempelvis elevantalet — 1 000 eller 2 000 »assistenttimmar» beräknas per professur. Regering och riksdag följde detta förslag för de filosofiska fakulteterna (jfr statsliggaren t. ex. sid. 539 f.), men de teologiska fakulteterna förbigicks i propositionen (1959: 105 sid. 106—107).

Med anledning av andra kammarens ovan citerade yrkande beräknade Sveriges förenade studentkårer i sin skrivelse (sid. 9 f.) att en tillämpning av samma normer skulle tillföra professurerna i kyrkohistoria, dogmatik med symbolik och exegetik 1 000 »assistenttimmar» var och övriga teologiska professurer 500 »assistenttimmar» var för forskning och allmänt in-

stitutionsarbete. Då denna beräkning är väl avvägd och motiverad anser vi att vardera teologiska fakulteten snarast bör tillföras 6 000 »assistent-timmar» utöver vad i statsverkspropositionen föreslagits.

SFS önskar därjämte, att teologiska forskarassistent- och docentbefattningar skall inrättas. Jämväl dessa önskemål är välmotiverade och bör beaktas.

b. Undervisningsresurserna

Den akademiska undervisningen meddelas vid de teologiska fakulteterna i grupper av orimlig storlek (jfr t. ex. motion II: 530 år 1959).

Det måste framstå som mycket svårförståeligt att en fil. stud. vid sina studier i t. ex. nordiska språk, historia, litteraturhistoria eller filosofi får effektiv grupp- och lektionsundervisning i en grupp om 15 resp. 30 studenter, men att han sedan, när han kommit till den teologiska fakulteten för att skaffa sig kristendomslärarkompetens, ofta måste placeras i en grupp om närmare 100 studenter för »lektionsundervisning». Eftersom det rör sig om samme student synes det rimligt, att han i bägge fallen skulle behöva samma stöd av undervisningen.

Också lärarna drabbas av statsmakternas olika behandling av de teologiska och de filosofiska fakulteterna. Särskilt påfallande är detta för de lärare, som tjänstgör i bägge fakulteterna (t. ex. i semitiska språk, grekiska, historia, filosofi och psykologi). De erhåller vid filosofisk fakultet 20 å 67 % högre timarvoden än vid teologisk fakultet för likvärdig undervisning. Kungl. Maj:t har nämligen genom resolution av den 30 juni 1960 utfärdat bestämmelser rörande timarvoden till lärare m. fl. inom filosofisk fakultet. På grund av automatikens princip kan dessa arvoden automatiskt tillämpas vid de filosofiska fakulteterna. De teologiska fakulteternas fixerade, helt otillräckliga kursanslag (23 100 resp. 16 400) och det till kanslerns disposition stående anslaget Extra utgifter (Gemensamma universitetsändamål) medger icke en sådan ökning av arvoden vid de teologiska fakulteterna.

Medel skall nämligen i enlighet med k. prop. 1/1960, VIII, sid. 268, kunna tilldelas de teologiska fakulteterna ur detta anslag. Enligt de beräkningar, som Sveriges förenade studentkårer i sin skrivelse den 25 september 1959 (referat sid. 267) gjort på grundval av då gällande timarvoden skulle den erforderliga anslagsökningen för de teologiska fakulteterna ha omfattat 227 900 kronor. Då den till kanslerns disposition stående anslagsposten uppgår till 120 000 kronor och skall användas jämväl för andra ändamål, är det uppenbart att fakulteternas undervisningsproblem icke kan lösas enbart genom medelstildelning ur detta anslag.

Detta problem lösas enligt andra kammarens ovan anförda uppfattning bäst genom att automatikens princip tillämpas jämväl för de teologiska fakulteterna. Intill dess att eventuell proposition härom hunnit framläggas

bör fakulteternas kursanslag ökas så att undervisningen kan meddelas i grupper av rimlig storlek. Enligt utredning i SFS skrivelse kommer därvid professorernas och docenternas tjänstgöringsskyldighet att helt behöva tagas i anspråk för undervisning inom teologie kandidatexamens andra del och för högre studier. Andra lärarkrafter måste anställas för översiktskursen (720 timmar) samt för kursundervisning på andra stadier om 100 å 150 timmar, eller sammanlagt ca 850 timmar.

De senaste årens inskrivningssiffror gör att man måste räkna med minst tre parallella grupper vid vardera fakulteten om den för de filosofiska fakulteterna föreskrivna gruppstorleken vid lektorsundervisning tillämpas. De teologiska fakulteternas egna kursanslag bör därför motsvara kostnaderna härför. Om ytterligare grupper skulle bli erforderliga skulle de till kanslerns disposition stående medlen för Extra utgifter (Gemensamma universitetsändamål) tagas i anspråk.

Kursanslagen vid vardera teologiska fakulteterna skulle då behöva uppgå till 191 250 kronor (3 grupper om 850 timmar; timarvode 75 kronor) minskat med lönekostnaden för redan befintliga assistenter resp. biträdande lärare, vilka motiverats av undervisningens behov (34 152 kronor i Uppsala och 28 506 kronor i Lund). Kursanslaget bör alltså för fakulteten i Uppsala uppgå till 157 100 kronor och för fakulteten i Lund till 162 800 kronor.

De förstärkningar som ovan föreslagits kan synas omfattande. Vi vill emellertid erinra om att universiteten och högskolorna i övrigt under de senaste budgetåren erhållit en mycket kostnadskrävande upprustning och att de ovan gjorda beräkningarna endast utgått från en likställighet på två punkter mellan de teologiska och de humanistiska ämnena. För full likställighet skulle ytterligare anslag krävas. Vi vill också fästa uppmärksamheten på att de teologiska fakulteterna även efter en upprustning av ovan angiven omfattning (assistenttimmar: 102 500 kronor per fakultet; kursanslag: 134 000 + 146 400; totalt: 485 400 kronor) skulle komma att kosta mindre än 1 % av anslagsposten »E. Högre utbildning och forskning» under åttonde huvudtiteln.

Enligt vår uppfattning bör därför proposition om ovan angiven förstärkning snarast föreläggas riksdagen. Vi vill emellertid inte begära omedelbar förstärkning utan endast yrka att fakulteternas resurser inte försvagas i jämförelse med innevarande budgetår. Universitetskanslern anför i sina petita (sid. 3) för teologiska fakulteten i Uppsala, att han »genom resolution den 13 september 1960 medgivit, bl. a., att ur den till kanslerns disposition stående delposten under reservationsanslaget Gemensamma universitetsändamål: Extra utgifter må för detta ändamål utgå ett belopp av 40 800 kronor. Denna utgift varken kan eller bör stadigvarande belasta nyssnämnda delpost. Jag hemställer därför, att fakultetens kursanslag fr. o. m. nästa budgetår uppräknas med 40 800 kronor». För lundafakul-

tetens del är motsvarande yrkande 33 500 kronor (jfr k. prop. 1/1961, VIII, sid. 371). Att kanslern på grund av fakulteternas prekära läge ansett sig böra anslå en så stor del av det till hans disposition för Extra utgifter ställda beloppet på 120 000 kronor bör enligt vår uppfattning medföra att medel för dessa utgifter i fortsättningen anslås under punkterna för de teologiska fakulteternas kursanslag. Då de ovan angivna beloppen är beräknade i enlighet med nu utgående timarvoden (jfr ovan) måste, om en oförändrad undervisningsvolym i längden skall kunna bibehållas, anslagen vidare uppräknas med 25 % (lektorsundervisning vid teologisk fakultet: 60 kronor/timme; vid filosofisk: 75 kronor/timme). Kursanslagen bör då beräknas till för Uppsala universitet 23 100 (nuvarande kursanslag) + 40 800 (medel tidigare tilldelade ur anslagsposten Gemensamma universitetsändamål, Extra utgifter) + 25 % härav (arvodesuppräkning) = 79 900 kronor och för Lunds universitet till 16 400 + 33 500 + 25 % = 62 400 kronor.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta att under budgetåret 1961/62 kursanslaget uppräknas med för teologiska fakulteten i Uppsala 56 800 kronor till 79 900 kronor och för teologiska fakulteten i Lund 46 000 kronor till 62 400 kronor eller med sammanlagt 102 800 kronor.

Stockholm den 26 januari 1961

David Svenungsson

Eric Nelander

Erik Larsson

Carl Eric Hedin

i Norderön

Olof Hammar

Jean Braconier

Ernst V. Staxäng

Gunnar Larsson

Sven Gustafson

Thorbjörn Fälldin

i Luttra

i Göteborg

Lisa Johansson

Henrik Munktell

Hans Wachtmeister

Stina Gunne

C. G. Regnéll

Bo Turesson

Ake Zetterberg

Augustinus Keijer

Gunnar Heckscher

